

УДК 1 (091) (477)

РЕНЕСАНС В УКРАЇНІ ТА КИРИЛО-МЕФОДІЇВСЬКА ТРАДИЦІЯ

Галина Гучко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів 79000, Україна, kafilos@franko.lviv.ua*

Розглянуто Кирило-Мефодіївську традицію в українській духовній культурі епохи Відродження. Саме вона зумовила появу в другій половині XV ст. оригінальної та перекладної літератури українською мовою наближеної до розмовної. На її основі діяли Острозька школа і братства, які розгорнули видавничо-освітню діяльність для збереження та розвитку української культури в умовах католицької експансії.

Ключові слова: Кирило-Мефодіївська традиція, ренесанс, культурно-освітні центри.

Порушена у даній статті проблема актуальна в плані утвердження думки про наявність в українській культурі короткого періоду, який можна назвати Ренесансом. Саме в цей період чітко помітна увага до української мови, традицій культури, що утверджувались в діяльності Острозького осередка, братського руху та Лаврського гуртка. Цьому сприяла Кирило-Мефодіївська традиція. У науковій літературі подібних розвідок немає, тому автор поставила за мету прослідкувати роль Кирило-Мефодіївської традиції в утвердженні світогляду українського Ренесансу.

З Ренесансом пов'язане глибоке чуття нереальності. Спосіб мислення, що начебто відрізняв новітню європейську цивілізацію як від середньовічного християнського світу, так і від неєвропейських цивілізацій, наприклад, ісламу, не мав ні чіткого початку, ні певного кінця. Довгий час він становив привілей нечисленної інтелектуальної еліти й мав змагатися зі старими й новими конкурентними напрямками мислення. Ренесанс був нетиповий і непередставницький, але незмірно важливий. Гуманістичне мислення, реформаційна теологія, наукові відкриття й дослідження змусили поступитися вивченню матеріальних обставин, неперервності середньовічних традицій і народної віри, протиставленої високій культурі. Головним наслідком нового мислення стала дедалі більша переконаність, що людство здатне опанувати світ, у якому воно живе. На відміну від Середньовіччя, коли в поглядах переважала страшна тривога з приводу неспроможності, невігластва й безсилля людини, ренесансні погляди живилися духом визволення та свіжості, породженим кращим усвідомленням людських можливостей [1, с. 489].

Ці ідеї проникають в Україну в XVI ст. Головна істина, з якою зіткнулися русини в останній чверті XVI ст., була та, що світ – з усіма його найстійкішими традиціями й інституціями – може змінюватися й таки змінюється [2, с. 116].

Дослідники історії української духовної культури схильні вважати, що кінець XVI – першу третину XVII ст. можна вважати періодом Ренесансу [3, с. 65]. Цей період в Україні знаменує розквіт наук, головним об'єктом вивчення яких

стала людина. Як слушно зауважує видатний дослідник-аналітик української культури Євген Маланюк, “гуманізм приніс із собою проблему вартості людини та великий інтерес до освіти” [4, с. 52]. Розгорнулися гуманістичні студії (*studia humanitas*), основною метою яких було осмислення й виховання духовності людини. Гуманістичні студії включали гуманітарні науки – філологію (граматику, риторику, поетику), історію, моральну філософію (етику), а також музику, медицину, право. Ці науки, на думку гуманістів, найбільше впливали на формування особистості, утвердження ідеї активності людини.

Серцевиною гуманістичних студій була наука про слово. Відомий український учений В. Горський відзначає, що культурі Ренесансу притаманний “культ писемного слова”. “Для представників епохи Відродження, слово ототожнюється з культурою, знаннями й чеснотами. Бути культурним – це означає досконало володіти прекрасним і чистим класичним мовленням. Тому слову відводиться одне з центральних місць в соціально-політичних доктринах Відродження. Звідси пильна увага до проблеми вивчення класичних текстів, що, на думку представників ренесансної культури, є важливим чинником розвитку культури” [5, с. 25].

Відомо, що саме тоді загострилося протистояння католицизму й православ’я в українській культурі. Католицизм, на відміну від православної церкви, проводив більш гнучку політику щодо освіти та науки. Відкривалися нові школи, гімназії, вводилися нові програми, у тому числі – з філософії. Навчання велося рідною мовою й було безкоштовне. Позиції католицизму, як бачимо, зміцнювались. У цих умовах українська духовна еліта очолила утвердження національної самобутності.

Речники ворожих одна одній і незалежних від греків сил – Петро Скарга в XVI ст. та Арсеній Суханов у XVII ст. – висміювали грецьку науку: Скарга доводив, що наука в греків померла й прийшла до “нас, католиків”, а Суханов твердив, що все найкраще від греків перейшло до “нас, москвичів”. Проте у Львові, Києві та Вільні греки були потрібні православним, що перебували під загрозою католицької експансії; вони допомагали їм у заснуванні шкіл і навіть у перебудові місцевої системи православної ієрархії. Перші такі школи під патронатом князів чи міщан виникли вже в 1580-х р. (тоді як в Москві подібні спроби робилися щойно через більш як півстоліття); греки ж були серед зачинателів і тут, і там. Учителювали в цих школах і Кирило Лукаріс, що згодом став царгородським патріархом, і відомий Арсеній Елассонський – до того, як вирушити в подорож на північ, де було більше прибутку. Згодом латина приєдналась до грецької мови в школах і невдовзі затьмарила її. Однак латину вчили з потреби, щоб зробити кар’єру в католицькій державі, тоді як, “киян не треба було гнати до греки” [6, с. 114].

Криза в тогочасному українському суспільстві та небезпека втратити свій традиційний етос спонукали русинів взятися за оновлення суспільного життя та визначитись у власній (чи не Кирило-Мефодіївській) традиції. І самі проблеми, й обрані шляхи їх подолання були великою мірою зумовлені розвитком подій на Заході. Щоб зберегти свою релігійну, культурну й етнічну самобутність, русини по-

чали освоювати наймогутнішу зброю загальноєвропейської війни ранньомодерної доби – друкарський верстат. Проте вплив Заходу аж ніяк не обмежувався цариною технології. Православні в Україні, перейнявши багато рис релігійної ментальності протестантів та католиків, так само почали звертати увагу на вивчення Святого Письма, піднесення рівня письменності й освіти.

Винятковим явищем, яке вибивалося із загальної інерції тогочасного культурного життя русинів і яке, з огляду на свою природу, не могло не мати далекосяжних наслідків, було поступове впровадження в руських землях кириличного друку. Традиційні засоби дискурсу – рукописні тексти та зводи – зазнали реформаторських впливів. У таких рукописних книгах, як “Пересопницьке Євангеліє”, “Крехівський Апостол” та й чимало інших “учительних” і “толкових” Євангелій того часу, біблійні тексти яких скрізь перекладено мовою, близькою до давньоукраїнського просторіччя, відчувається новизна релігійних, лінгвістичних та культурних підходів, властива другій половині XVI ст. [2, с. 139].

У 1576–1578 рр. в м. Острозі на Волині князем Костянтином Острозьким засновано друкарню, школу та літературно-науковий гурток. Князь Острозький належав до тих українських магнатів, які володіли майном по всій Україні: на Волині, Поліссі, Київщині. Зацікавившись розвитком освіти єзуїтів, Костянтин Острозький організував власним коштом вищу школу з академічною програмою навчання. Палкий прихильник освіти, він вважав, що саме вона дасть можливість українському народу вести боротьбу за свої національні та релігійні права. З цією метою К. Острозький відкрив школи і в інших містах – Турові, Володимирі-Волинському, Луцьку.

Костянтин Острозький організував також друкарню, де множилась церковна література, навчальні посібники, світські твори. Перехід на книгодрукування вимагав критичного перегляду рукописних варіантів книг. Найбільшою заслугою діячів осередку в Острозі було зібрання потрібних текстів із різних старих рукописів для першого повного видання Біблії церковно-слов'янською мовою [5, с. 286]. Першим здобутком стала “Острозька Біблія”, видана в 1581 році Іваном Федоровим. В її основу покладено текст Геннадіївської біблії 1499 року. Крім того, члени Острозького наукового гуртка звірили текст Біблії з грецьким перекладом із старослов'янської (так званої Септуагінти). Частина текстів була заново перекладена з грецької мови, церковнослов'янські тексти звірялися з грецькими і латинськими (з Вульгатою). Окремі тексти були заново відредаговані. У цьому виданні вміщено передмову Костянтина Острозького, два вірші Герасима Смотрицького й післямову Івана Федорова. “У всіх країнах нашого роду, мови слов'янської ні одного не виявилось повного зведення всіх книг Старого Завіту... І тому через посланців і листами багато далеких країн світу обійшов – Рим, кандійські острови, надто багато монастирів грецьких, сербських і болгарських, дійшов навіть до самого апостолів намісника і всієї церкви східної правителя пречесного Єремії, архієпископа Константинополя – нового Риму, патріарха вселенської, високопрестольної церкви. І всюди прохав я пильно і благав постійно, шукаючи людей вчених у святих писаннях грецьких та слов'янських, а також текстів добре

виправлених і засвідчених несхибністю. І в цьому всесильний Бог був, як це йому властиве, милостивий мені сприяти. Бо книг і книжників, як вже було сказано, до цієї святої справи здобув я достатньо. І разом з ними та іншими багатьма добрими знавцями Божественних писань досить радившись, спільною порадою і одностайною ухвалою обрав звід старожитнього писання, славної і найглибшої мови і письма грецького перекладений..." [7, с. 132–133]. Вихід у світ "Острозької Біблії" став знаменною подією в історії української культури.

Навколо Острозького центру згуртувалися освічені і талановиті діячі української культури: Герасим Смотрицький, Дем'ян Наливайко, Йов Княгиницький, Іван Вишенський, Мелетій Смотрицький (син Г. Смотрицького). Вони ставили за мету зберегти традиції Київської Русі як основу самобутності української культури. Саме тут простежується Кирило-Мефодіївська традиція, яка полягає в тому, що на своїй землі утверджується народ, який має власне світовідчуття, розуміння свого призначення у світі, відтворює своє бачення смисложиттєвих проблем у лише йому притаманній мові.

Діячам Острозького центру було властиве загострене почуття патріотизму, свідченням якого є звернення до витоків писемної традиції в духовній культурі Київської Русі, започаткованої Кирилом і Мефодієм, східно-патристичної та апостольської традицій, пов'язана з цим інтенсивна діяльність з перекладу та редагування пам'яток греко-візантійських творів та старослов'янських пам'яток. Автори перекладів, як і перші слов'янські апостоли Кирило і Мефодій, дбали про чистоту, правильність та досконалість церковнослов'янської мови. Переклади, на скільки це було можливо, були дослівні, хоча тексти не були "невільниками" оригіналів. Діячі Острозького центру обґрунтували спеціальну філософсько-філологічну концепцію, в основі якої лежало ствердження визначальної ролі церковнослов'янської мови як запоруки "чистоти" віри, що повинна слугувати самозбереженню українського народу перед загрозою полонізації. На цьому ґрунтується ствердження ідеї про єдність Логоса й Софії, що спонукає до ретельного аналізу слова з метою виявлення змісту, прихованого в його глибинах.

З традицією духовної культури княжої доби єднає острозьких книжників і розуміння філософії та способу її існування. Розвиваючи започаткований у Київській Русі погляд на філософію як любомудріє, вони визначають її як знання істини про речі божественні та людські, що здобувається через життя в істині. Звідси притаманна острозьким діячам відсутність виразного інтересу до логіко-теоретичного, категоріально-понятійного осягнення істини. Філософські ідеї розробляються в межах синтетичної релігійно-духовної творчості. Але вірність попередній традиції в розумінні філософії та способу її існування поєднується з істотно відмінним від попереднього змістом.

Острозька школа, досягнувши свого розквіту у 80-х р. XVI ст., уже на початку XVII ст., після смерті її мецената, князя Костянтина Острозького, поступово занепадає. Нащадки князя прийняли католицизм і не були зацікавлені в діяльності школи з суто українським спрямуванням. У 1624 р. в Острозі відкрили свій колегіум єзуїти, що прискорило припинення діяльності Острозької школи.

Традицію Острозького осередка продовжили братства, які виникли в Україні в останній чверті XVI – на початку XVII ст. як об'єднання заможного населення міст і за умов поглиблення впливу католицизму стали вогнищами нового суспільного життя, вели широку культурну діяльність, будували школи, друкарні, сприяли освіті. Братства з'явилися у Львові, Києві, Острозі, Галичі, Луцьку, Кам'янці-Подільському, Немирові, Вінниці та інших українських містах. Центром братського руху був Львів. Саме в 1586 році укладено статут Львівської братської школи "Порядок шкільний", у якому викладено гуманістичні принципи діяльності братської школи, методику навчання, окреслено програму й виховні засади. Цей статут ліг в основу педагогіки всіх братських шкіл на українських землях. Ось приклад вимог статуту: "Дидакал або вчитель цієї школи мусить бути благочестивим, розумним, смиренномудрим, лагідним, стриманим, не п'яницею, не блудником, не лихоїмцем, не срібололюбцем, не гнівливим, не сміхотворцем, не чарівником, не вигадником, не срамословцем, не заздрісним, не прихильником ересей, а зразком благочестя...

Сідати кожен має на своєму певному місці, визначеному за його успіхи: котрий більше знає, сидіти буде на першому місці, хай би і найубогішим був; котрий менше знати буде, має сидіти на гіршому місці; сказано бо: імущому всюди дано буде.

Багатий над убогим в школі нічим не має бути вищий, тільки самою наукою, плоттю всі рівні, всі бо ми є во Христі брати, члени одного тіла; жоден із членів, око руці чи рука нозі не може сказати: не потрібен ти мені... Дидакал повинен вчити і любити всіх дітей однаково, як синів багатих, так і сиріт убогих, і які ходять по вулиці, милостиню просячи, кожен по своїй силі навчатися може, тільки не пильніше одного, ніж іншого вчити треба. Написано ж: будь-кому, хто просить у тебе – дай, і тому, хто хоче взяти в тебе, не забороняй; хочуть бо всі спастись і в розум істинний прийти... Дидакал мусить учити і письмово показувати від граматики, риторики, діалектики, музики та інших світських поетів, і від святого Євангелія, від книг апостольських. Все бо, що написано, написано для нашого напучення" [8, с. 134–135].

Діячі братств фактично очолили суспільний рух за утвердження традицій української культури, збереження рідної мови, формування самосвідомості народу в умовах загострення католицької експансії. Із середовища братств вийшли найактивніші письменники-полемісти, які були своєрідними продовжувачами традиції в українській духовній культурі, яку започаткували солунські брати Кирило й Мефодій. Катаклізми суспільного життя того часу змусили людину звернути увагу на умови існування в цьому світі, оцінити свої зусилля, змінити цей світ. Діячі братського руху замислювались над призначенням людини в земному світі, і це їх прагнення стало основою формування нового ідеалу людини.

Гуманістичний світогляд братств складався на широкій ідейній основі. Джерелом для них була культурна спадщина греко-античного світу та західно-європейського гуманізму. Зокрема, тут чітко простежується Кирило-Мефодіївська традиція Київської Русі, яка базувалася на синтезі західної і східної культур. Опис

бібліотеки Львівського братства свідчить про наявність у ній праць Арістотеля, Платона, Гесіода, Демосфена, Еврипіда, Ксенофонта, Піндара, Плутарха, Лукіана, Овідія, Горация, Цицерона, Йосифа Флавія, Валерія Максима [9, с. 31].

Діячі братського руху творчо засвоювали й переосмислювали ідеї античної філософії з позицій ренесансного гуманізму. На основі синтезу концепцій античної філософії та християнства вони обґрунтовували свої погляди, шукали власні шляхи, висували своєрідні й оригінальні ідеї.

Водночас численні діячі братського руху в силу відомих історичних, культурних та суспільно-політичних обставин у кінці XVI – початку XVII ст. зосередили свою увагу на дослідження та вивчення церковнослов'янської мови. На той час ідейне протистояння з католицизмом було чітко виражене. І мова виступала як символ давньоруської культурно-національної традиції. Церковнослов'янська мова усвідомлювалась як цінне надбання духовної історії народу. Українські діячі того часу стверджували Кирило-Мефодіївську традицію, яка полягала в духовному єднанні всіх слов'ян. Так, І. Вишенський, відкидаючи намагання єзуїта П. Скарги занапастити все слов'янське, доводив, що “язык словенский” є “плодоносный из всех языков”, і висунув ідею “святості” церковнослов'янської мови. Цю ідею підтримували й інші українські вчені того часу. Захарія Копистенський, зокрема, підкреслював, що, поряд з грецькою, давньоєврейською та латинською, ця мова є “богонатхненою”, і запевняв, що вона придатна для науково-літературної діяльності – оригінальної та перекладацької. Тут простежується паралель з ситуацією, пов'язаною з діяльністю Кирила й Мефодія, коли їх звинувачували латинські місіонери в недопустимості вживання нової слов'янської мови в літературних перекладах та богослужбах. На той час можна було користуватися трьома біблійними мовами: латинською, грецькою та єврейською. У відповідь на звинувачення філософ Костянтин виголосив промову, в якій використав цитати із Святого Письма, де вказується проповідувати Слово Боже всіма мовами. “Горе вам книжчии, фарисеи и лицемери, яко затираете царство небесне пред человеки, ви бо не входите и хотящих внити не оставляете” [10, с. 110].

Як утвердження Кирило-Мефодіївської писемної традиції у 80–90-х роках XVI ст. в Україні з'явився комплекс полемічних віршів, пов'язаних спільною ідеєю боротьби за самобутність та єдність слов'янських народів.

Українські вчені кінця XVI – початку XVII ст. багато уваги приділяли науково-теоретичному опрацюванню церковнослов'янської мови. Саме на цей період припадає наукова діяльність Лаврентія Зизанія, Мелетія Смотрицького, Памви Беринди. Вони прагнули поставити церковнослов'янську мову поруч зі світовими мовами – латинською та грецькою – і таким чином, засвідчити всесвітньо-історичне значення східнослов'янської (Кирило-Мефодіївської) традиції, її рівноправність з іншими визнаними культурними традиціями християнського світу – греко-візантійською та латино-римською. Вихід у світ підручника “Грамматика доброго глаголивого еллино-словенского языка” (Львів, 1591) став важливою подією в науково-культурному житті України. То був підручник грецької та церковнослов'янської мов, укладений учнями й викладачами Львівської братської школи за

участю її ректора Арсенія Елассонського, який прибув до Львова із Греції. У книзі відчутно рівноцінність обох мов.

У передмові до “Граматики” вказувалось, що граматика є першою із “семи вільних наук”. Вона, як ключ, відкриває шлях до вивчення діалектики, риторики, музики, арифметики, геометрії, астрономії, а ці науки ведуть далі до пізнання філософії та богослов’я.

У 1596 р. в друкарні Віленського братства з’явилися три навчальні книжки Лаврентія Зизанія: “Буквар”, “Лексис” та “Граматика словенська”, де автор спробував осмислити будову церковнослов’янської мови на основі граматичної теорії свого часу, а також нормалізував правопис східнослов’янського письменства.

Л. Зизаній важливого значення надавав граматиці: “Кожний, хто її вивчить, зможе добре читати книги слов’янською мовою і без труднощів розуміти їх і правильно, оскільки вона є ключем, що відкриває двері до розуміння інших наук і оберігає від різних несподіванок, оздоблює і світлим робить розум людський. З нею в союзі риторика, поетика разом з чесною філософією і божественним богослов’ям. Без цього не можна упорядкувати добре жодну річ. До того ж без граматики, якщо хто й читає багато, не може бути впевненим у правильності розуміння. І тому кожному зле є не вміти читати. Як Катон пише: читати і не розуміти написане, то гординя й сміх” [8, с. 142].

“Граматика словенська” Л. Зизанія впродовж багатьох років була навчальним посібником церковнослов’янської мови в братських школах і вплинула на подальший розвиток мовознавства в Україні.

“Лексис” – словник, у якому 1061 слово з церковнослов’янської мови перекладається “простою мовою” – українсько-білоруською літературною мовою, близькою до розмовної. Іншомовні слова не лише перекладаються, але й тлумачаться, інколи досить фантастично: “Пелікан, птах – в Єгипті, подібний буслові, який живе в пустелі, і з яким змії ворогують і дітей його убивають. А він, прилетівши, клює себе в груди і кров пускає на них. І так діти його оживають. Арістотель мовить у книгах, де про звірів пише: “Той рід пеліканський троякий: одні – високо, другі – середньо, а треті – низько літають” [8, с.141].

Справу Л. Зизанія успішно продовжив Памво Беринда. 1627 року в Києві вийшов у світ український словник “Лексікон славеноросскій”, що містив близько семи тисяч слів церковнослов’янською мовою з перекладом і поясненнями староукраїнською. Іншомовні слова виділені тут окремо й також перекладені староукраїнською мовою. “Лексікон” має елементи тлумачного, енциклопедичного й етимологічного словників. Ось як звучало переднє слово памви Беринди: “Широка і великославна мова слов’янська. Милостиві пани Балабани, які мають не тільки твори богословські і гімни церковні, перекладені ними з грецької мови, але й з Божої літургії та інших таїнств, які тою мовою у Великій і Малій Русі, в Сербії, Болгарії та в інших землях відправляють. Але ця мова має в собі багато темних слів і складна для розуміння, чим і сама церква руська багатьом своїм власним си-
нам стала огидна. Зневолений я милостю свого народу, під покровом Богородиці із ласкою Божою, і з допомогою таких, як я, ревнителів церкви Божої, не зважаю-

чи на перешкоди і пам'ятаючи, що заздрість в'їдлива згасне, а праця моя у нащадків вдячність знайде, згромадив у купу назви речей та імена власні людей, гір, пагорбів, лісів, рік та різних урочищ з різних мов – сирійської, халдейської, єврейської, грецької, латинської і власної нашої слов'янської, хоч і не в такому, як це б належало обсязі. І тут працю мою, сміло кажу тридцятилітню, "Лексікон" слов'янською мовою названий, а латинською "Декціонар" за благословінням старших моїх працею, старанням і коштом своїм з друкарні на світ випускаю" [8, с. 161].

Книга П. Беринди була помітним явищем і в європейській лексикографії взагалі, адже протягом усього XVII ст. вона являла собою найбільше зібрання словникового багатства однієї з найпоширеніших і найрозвиненіших мов своєї доби – церковнослов'янської, яка в певних галузях була знаряддям освіти й культури східнослов'янських, південнослов'янських і східнороманських народів" [11, с. 118]. Від церковнослов'янської, що була офіційною мовою церкви, поступово здійснювався перехід через книжну літературну мову до живої народної, яка формувалася як мова національна вже в період Ренесансу.

П. Беринда, зокрема, наполягав на тому, що "простою" українською мовою можна писати оригінальні твори й робити переклади з інших мов, утверджуючи цей погляд своєю діяльністю. Так, у післямові до видання "Тріодіону" (1627 р.), до якого ввійшли переклади книжною українською мовою окремих проповідей на моральні теми, П. Беринда звертається до інших слов'янських народів з проханням – зрозуміти такий новий (але чи новий?) та важливий захід. Переклад і друкування біблійних текстів живими мовами автор виправдовує тим, що свого часу отці церкви перекладали Св. Письмо з єврейської на грецьку, а згодом – з грецької на слов'янську.

Діячі братського руху розуміли, що звернення до народної мови сприяло духовному розкріпаченню народу, виступало істотним елементом формування національної самосвідомості, зміцненню патріотичних настроїв у суспільстві.

Література періоду культурно-національного Відродження засвідчує серйозну боротьбу вітчизняних полемістів зі своїм освіченим противником, боротьбу на основі глибокого наукового вивчення предмета, ґрунтовного ознайомлення з богословськими та історичними першоджерелами. Такі твори, як "Тренос" Мелетія Смотрицького, "Палинодія" Захарії Копистенського, "Пересторога" невідомого автора та ін. дивують широтою та ґрунтовністю знань, пробуджують у читачів потяг до навчання. Завдяки їм розповсюджувалося знання не так богословське й церковно-канонічне, як історичне, що свідчило про зростання національної самосвідомості, зміцнення позицій рідної мови [12, с. 45].

Отже, започаткована Кирилом і Мефодієм слов'янська писемна традиція, утверджувана діячами Острозького культурно-освітнього осередку та діячами Львівського братства, служила інтересам формування національної самосвідомості, налагодженню освіти й книгодрукування рідною мовою, збереженню традицій культури в період, коли ця традиція опинилася під великою загрозою знищення.

1. *Норман Дейвіс*. Європа. Історія. Л., 2000.
2. *Грушевський М.* Духовна Україна. К., 1994.
3. *Маланюк Є.* Нариси з історії нашої культури. К., 1992.
4. *Горський В.* Історія української філософії. К., 1997.
5. *Шевченко І.* Україна між Сходом і Заходом. Л., 2001.
6. *Ісаєвич Я.* Літературна спадщина Івана Федорова. Л., 1989.
7. *Дзюба О., Павленко Г.* Літопис найважливіших подій культурного життя в Україні (X – середина XVII ст.). К., 1998.
8. *Матковська О.* Джерела формування нового ідеалу людини // Проблема людини в українській філософії XVI – XVIII ст. Л., 1998. С. 31–46.
9. *Чубатий М.* Історія християнства на Русі-Україні. Рим; Нью-Йорк, 1965.
10. *Німчук В.* Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. К., 1981.
11. *Кашуба М.* Реформаційні ідеї в діяльності братств на Україні (XVI – XVII ст.) // Секуляризація духовного життя на Україні в епоху гуманізму і Реформації. К., 1991. С. 45.

**RENAISSANCE IN UKRAINE
AND THE CYRYLO-MEPHODIY'S TRADITION**
Halyna Huchko

*Ivan Franko National University of Lviv, Universytets'ka Str., 1
Lviv 79000, Ukraine, filos@franko.lviv.ua*

The Cyrylo-Mephodiy's tradition in the Ukrainian Renaissance culture is under consideration, which caused an appearance of the original and translational literature.

Key words: Cyrylo-Mephodiy's tradition, Renaissance, cultural and educational centres.

*Стаття надійшла до редколегії 31. 01. 2002
Прийнята до друку 10. 05. 2003*